

CASE: HVORFOR ANGREB RUSLAND UKRAINE?

Den 24. februar 2022 angreb Rusland Ukraine, hvilket har ført til en længerevarende krig med endnu ukendt udgang (december 2023). Men hvorfor angreb Rusland egentlig Ukraine? Det kan nogle af vores hovedteorier forsøge at svare på.

Den **neorealistiske IP-teori** har **sikkerhed og magtbalance** som nøglebegreber. I 1991 gik det sovjetiske imperium endeligt i opløsning, og kernestaten i Sovjetunionen (USSR), Rusland, mistede ikke bare kontrollen over 14 nu tidligere sovjetrepublikker, men også over seks østeuropæiske lydstater (stater, der økonomisk, politisk og militært er domineret af en stærkere stat). Rusland var nu kun en almindelig og noget forpjusket stormagt – og ikke som USSR en supermagt. Altså et markant *tab af magt*.

Fra vestlig side udvidede man i 1999 og 2004 kraftigt antallet af NATO-medlemmer ved at optage de tidligere sovjetiske lydstater i Østeuropa og endda tre tidligere Sovjetrepublikker. Rusland fik dermed hovedfjenden, NATO, helt op i baghaven, hvilket man fra russisk side betragtede som et markant *tab af sikkerhed*.

Ukraine, der i USSR var den næstvigtigste delstat, oplevede i 2014 et statskup, hvori en russisk-venlig præsident blev sat på porten og erstattet af en Vest-venlig leder. Det fik Rusland til at angribe og erobre Krimhalvøen samt infiltrere de østlige provinser i Ukraine. Ukrainerne fortsatte flirten med Vesten om at blive optaget i NATO, hvilket ville begrænse Ruslands sikkerhed yderligere, og det førte så i 2022 til det russiske angreb.

Ifølge den neorealistiske teori forsøgte Putins Rusland altså at genvinde noget af den tabte magt og sikkerhed – som NATO havde været en medvirkende årsag til – ved angrebet på Ukraine.

Den **liberalistiske IP-teori** har **samspil og demokrati** som nøglebegreber. Hvis det økonomiske samspil mellem stater, internationale organisationer og store virksomheder hen over statsgrænserne gradvist forøges, vil de forskellige økonomier efterhånden blive så sammenfiltrede og gensidigt afhængige, at krig mellem stater vil føre til alt for store omkostninger. Og hvis staterne ovenikøbet er demokratier med åbne beslutningsprocesser og fredelig løsning af konflikter, vil krige ifølge IP-liberalisterne være helt usandsynlige.

Før Ukrainekrigen var Ruslands økonomi flettet relativt tæt til vestlige stater. Rusland leverede gas og olie til Vesten og importerede til gengæld teknologi mv. fra blandt andet Vesteuropa. Liberalisternes første forudsætning for fred var altså opfyldt. Men det var den anden ikke. Efter at Vladimir Putin i 1999 blev Ruslands leder, er det dengang spirende demokrati i Rusland gradvist blevet beskåret, så Rusland nu fremstår som en diktaturstat uden en opposition og en fri presse. I et sådant system kan nationalistiske ledere med propaganda og fremmedfjendtlige ideologier føre et land i krig – på trods af de økonomiske omkostninger. Og det var det, Putin gjorde i februar 2022.

1.1. Den klassiske realisme

Denne teori har rødder tilbage til Thukydid (den græske oldtid), Machiavelli (renæssancens Italien) og Thomas Hobbes (1600-tallets England). Den mest anerkendte moderne fremstilling af den klassiske realistiske teori er Hans J. Morgenthau "Politics Among Nations" fra 1948.

Ifølge realisterne er mennesker grundlæggende egoistiske og aggressive, og det samme gælder derfor for staterne. Det bevirker, at stater altid vil søge at få opfyldt deres egne *nationale interesser* (se tekstboks 1.1), og det vil først og fremmest sige stræben efter *magt*. I international politik står staternes interesser altså over moralske principper, fx har USA's interesse i at sikre olieforsyninger fra Mellemøsten været vigtigere for amerikanerne end bekæmpelse af de moralsk uacceptable diktaturer i regionen. Verden bliver derfor en "jungle" – en tilstand af *anarki* og usikkerhed – hvor konflikter og krige mellem staterne er det normale. Der er således et skarpt skel mellem livet *i* staterne, hvor statsmagten skaber orden, og livet *mellem* staterne, hvor der ikke er nogen "verdensregering" til at skabe orden.

Nøglen til overlevelse i den anarkiske verden er ifølge realisterne en stats **relative magtressourcer**: en stat måler sine magtressourcer *i forhold til* andre staters. I visse situationer kan det således være optimalt for en stat at ofre en vis mængde af sin magt, fx ved at gå i krig, hvis blot konkurrenten mister endnu mere magt. Stat A vil altid forsøge at balancere andre staters magt, så den selv får mest mulig magt i forhold til staterne B og C.

Som det gerne skulle være fremgået, er den klassiske realismes verdensopfattelse meget pessimistisk. Det kan godt være, at der midlertidigt er fred i verden, men snart vil der igen opstå krige og konflikter. Realisterne har således en cyklisk opfattelse af den historiske udvikling. Realismens verdensbillede bliver ofte billedligt udtrykt som et billardbord, hvor en række kugler af forskellig størrelse (fra bowlingkugler til marmorkugler) ruller rundt og støder ind i hinanden – se figur 1.1.

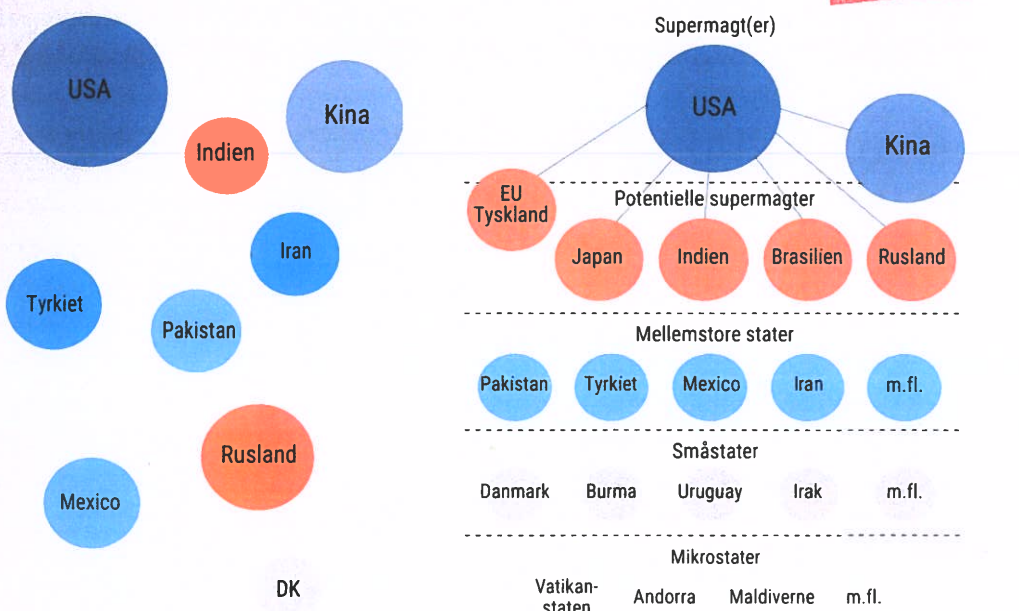
Opgave 1.1.

Krigen mellem Rusland og Ukraine (støttet af Vesten) er en klassisk case for realisterne. Diskutér – med udgangspunkt i den indledende case til dette kapitel – om og hvordan Rusland, Ukraine, USA og EU kan forbedre deres relative ressourcer i forbindelse med krigen.

1.2. Neorealismen

Den klassiske realisme er blevet videreudviklet af amerikaneren *Kenneth Waltz*, som med bogen "Theory of International Politics" (1979) er ophavsmand til den såkaldte *neorealisme*. Han bestræber sig på at skabe en mere stringent og positivistisk videnskab (positivisterne lægger vægt på at kunne måle virkeligheden) om international politik.

Figur 1.1. Klassisk realisme og neorealisme

Note: Den klassiske realisme er her afbilledet som et billardbord, hvor en række kugler (stater) af forskellig størrelse (jo større magtressourcer en stat har, jo større kugle) ruller rundt og støder ind i hinanden. Ved sammenstødene kan der opstå konflikter og krige. I modsætning til dette anarki mener neorealisterne, at der er en hierarkisk struktur i det internationale system: jo større magtressourcer, desto højere oppe i hierarkiet er en stat placeret.

	Den klassiske realisme	Neorealismen
Centrale aktører	Stater	Stater
Det internationale systems struktur	Ingen – anarki	Polstruktur (uni-, bi- eller multipolaritet)
Staters mål	Magt og nationale interesser Størst mulige relative magtressourcer	Sikkerhed gennem magtbalance og nationale interesser Optimering af de relative magtressourcer
Varig fred mulig?	Nej	Nej

Waltz mener således, at en stats magt skal "måles" ud fra dens relevante magtressourcer: befolkningens og landets størrelse, dets geografiske placering, råstoffer og andre ressourcer, økonomi, militær osv. De ikke-fysiske magtressourcer, fx staters kultur, ideologi og diplomati, regner Waltz ikke med blandt de relevante magtressourcer, for de er jo meget vanskelige at måle. Waltz' teori beskæftiger sig med andre ord ikke med alt i international politik, men den beskæftiger sig ifølge Waltz selv med det, der er vigtigt!

De klare fokuspunkter er en af teoriens styrker. Du skal dog være opmærksom på, at man godt kan sammenligne to landes militær, to landes økonomi osv., men hvis man vil have et samlet mål for en stats magtressourcer, opstår der problemer, for hvordan skal fx militær vægtes i forhold til geografisk placering, teknologi i forhold til mængden af råstoffer? Det kan Waltz ikke svare på.

Neorealisterne er enige i realisternes grundantagelser: anarkiet, staternes magtstræb, vægten på de relative magtressourcer osv. Men forskellene mellem staternes magtressourcer bevirker, at der opstår en hierarkisk struktur i forholdet mellem staterne, og det er denne struktur, man betegner som det **internationale politiske system**, se figur 1.1. Afhængigt af hvor mange stærke magter der er i verden, kan systemet være **unipolært** (én dominerende magt), **bipolært** (to magter, der afbalancerer hinanden) eller **multi-polært** (tre eller flere stormagter, der kæmper om at vinde mest mulig ind-

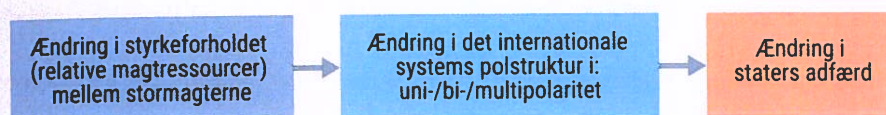
Tekstboks 1.1. Nationale interesser

Man kan grundlæggende skelne mellem fire forskellige *nationale interesser* hos enhver stat:

- **Sikkerhed.** Denne målsætning handler om at sikre statens territorium, dens befolkning og dens suverænitet mod eksterne (og interne) trusler.
- **Udenrigsøkonomi.** Kort sagt går dette mål ud på at optimere landets betalingsbalance med henblik på at opnå størst mulig velstand i det pågældende land.
- **Princippolitik.** Enhver stat vil bestræbe sig på at udbrede sine egne grundlæggende værdier til andre stater. Det kan være demokrati, et princip om ikke-indblanding i andre stater mv.
- **Prestige.** Dette mål drejer sig om at opnå mest mulig anseelse fra andre staters side. En stats magtressourcer – både hårde (økonomi, militær mv.) og bløde (fx diplomati og styreform) – danner baggrund for statens prestige.

Både realismen/neorealismen og liberalismen er enige om, at stater har nationale interesser. Men de er uenige om dels, hvilke rammer for interesseoptimeringen staterne er underlagt (den internationale struktur), dels i hvilken grad staterne kan og bør fremme deres egne interesser på bekostning af andre staters.

Figur 1.2. Neorealismen: Systemet "producerer" staternes adfærd

flydelse på international politik). Ifølge neorealisterne er det polaritetsstrukturen (antallet af poler/stormagter), der er afgørende for de enkelte staters adfærd i international politik (jf. figur 1.2): En stormagt kan i høj grad gå efter at få opfyldt sine egne egoistiske mål, mens en småstat som regel må tilpasse sig de omgivende stærkere staters interesser.

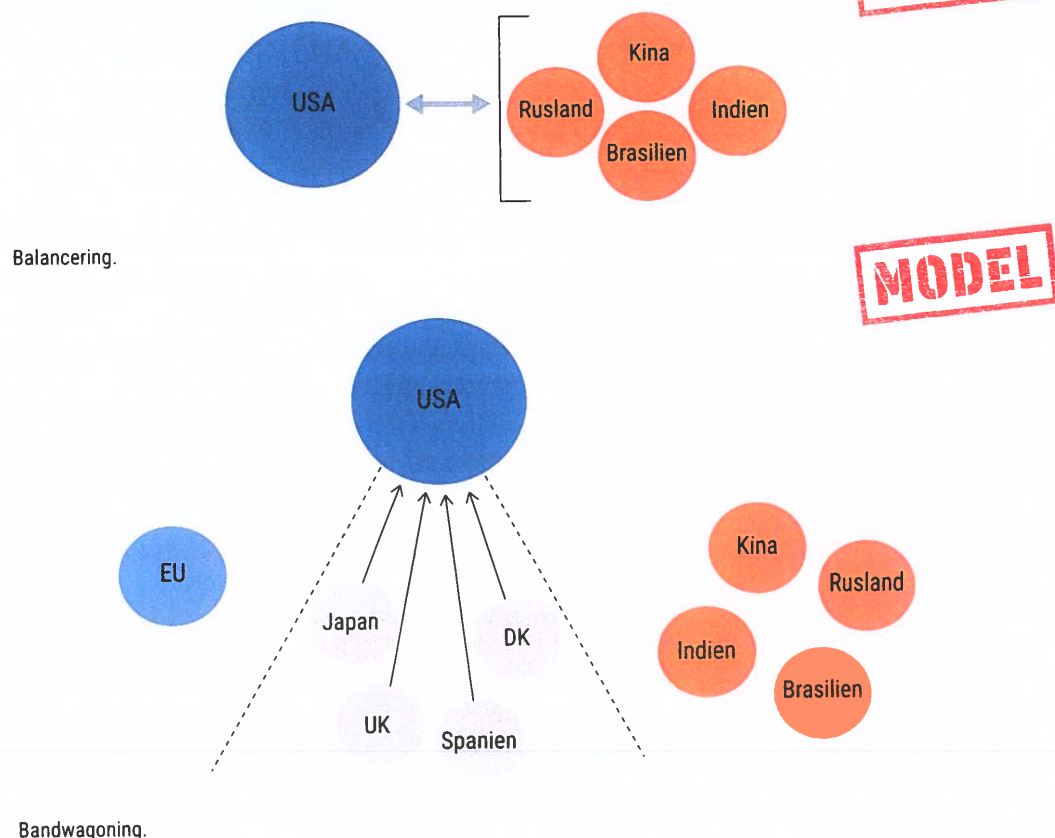
I modsætning til de klassiske realister, der betragter magt som et mål i sig selv, ser neorealisterne magt som et middel til at opnå målet: *sikkerhed*. Det mest stabile internationale system – og det, der giver størst sikkerhed til de fleste stater – er ifølge Kenneth Waltz og de fleste andre neorealister et bipolært system som under Den Kolde Krig, hvor USA og Sovjetunionen afbalancerede hinanden, og hvor de ikke kom i direkte krig med hinanden. Hvis en enkelt stat opnår for megen magt i forhold til de andre stater – som fx USA i 1990'erne og 00'erne – vil det true andre staters overlevelse, og de vil derfor søge at modveje (balancere) supermagten ved at indgå alliancer eller lignende. **Balancering** er altså en adfærd, som systemets struktur "producerer".

I figur 1.1 kan du se, hvordan det aktuelle internationale politiske system kan opstilles: Kina og de øvrige BRIK-lande (Brasilien, Rusland og Indien) er på vej til at afbalancere supermagten USA (plus EU og Japan). Ud over at mindske truslen fra supermagten deltager gruppen af lande, der vil afbalancere USA, i koalitionen (en midlertidig alliance mellem to eller flere parter) for at forbedre deres *relative magtressourcer*.

Hvis en supermagt – som USA i 1990'erne – imidlertid får et stort forspring i magtressourcer i forhold til de andre stater, vil nogle af disse ifølge neorealisterne i stedet for afbalancering have tendens til at lave "**bandwagoning**" (de hopper med på vognen). Det vil sige, at de slutter op om supermagten, da de ellers vil blive lukket ude fra magtcenteret og miste nogle af deres relative fordele – og dermed mindske deres egen sikkerhed (se figur 1.3). Det så man fx, da bl.a. Storbritannien og Danmark gik med USA ind i Irakkrisen i 2003 uden FN-mandat. Men når supermagten så på et tidspunkt viser svaghedstegn, vil systemet ifølge neorealisterne altid søge tilbage mod en afbalancering.

En del stater vil hverken lave "bandwagoning" eller balancering, når der sker ændringer i styrkeforholdet mellem stormagterne. De vil hellere se på

Figur 1.3. Neorealisme: Forskellen mellem balancering og bandwagoning

Note: For neorealisterne er den mest sikre tilstand i det internationale system en ligevægtsbalance mellem to eller flere stater som fx mellem USA og Sovjetunionen under Den Kolde Krig. I figuren ovenfor er den mere ustabile balance mellem USA og BRIK-landene i slutningen af 00'erne opstillet. *Bandwagoning* kan man fx finde i 1990'erne og lidt op i 00'erne med USA som enesupermagten. I figuren har vi illustreret, hvordan Japan, Danmark, Storbritannien og Spanien (i alt var der 33 lande) deltog i USA's invasion i Irak i 2003 – trods manglende mandat fra FN.

fra sidelinjen – en adfærd, som neorealisterne kalder ”**buck passing**” (man sender ”aben” videre til andre stater).

Ifølge Kenneth Waltz vil stater nok stræbe efter at forbedre deres relative magtressourcer, men med et vist mådehold, for ellers kan de havne i et såkaldt **sikkerhedsdilemma**. Dette begreb beskriver en situation, hvor fx stat A øger sit militære budget med henblik på at forbedre den nationale sikkerhed. Men dette træk bliver af staterne B og C opfattet som aggressivt, og det fremprovokerer derfor militære modtræk. Resultatet kan således blive, at stat A's indledende træk for at øge sin sikkerhed faktisk fører til *mindre* sikkerhed for denne stat. Ifølge Waltz stræber stater derfor efter at optimere deres relative magtressourcer, ikke nødvendigvis at maksimere dem. Dette synspunkt er andre neorealister dog ikke enige i, jf. afsnit 1.6.